

Sebastian Bobowski

EFEKT *SPAGHETTI* – PRZEJAW CZY ZAGROŻENIE PROCESÓW INTEGRACYJNYCH W REGIONIE AZJI I PACYFIKU?

1. Wstęp

Region Azji i Pacyfiku pozostaje obiektem szczególnego zainteresowania ekonomistów i politologów z całego świata. Nagromadzenie w bliskim sąsiedztwie narodów tak dalece zróżnicowanych gospodarczo, społecznie i kulturowo każe stawiać szereg pytań dotyczących uwarunkowań i perspektyw procesów integracyjnych regionu.

Regionalizm azjatycki pozostaje kategorią nader specyficzną z racji uwarunkowań historycznych, związanych z trudnymi doświadczeniami epoki kolonialnej, koegzystencją takich systemów kulturowych i religijnych, jak: konfucjanizm, buddyzm, shintoizm oraz taoizm. Nie rozwijając owego wątku historycznego, warto wskazać cechy charakterystyczne właściwe procesom integracyjnym w regionie:

- dążenie do usunięcia barier handlowych poprzez tworzenie porozumień handlowych o charakterze bilateralnym, multilateralnym (FTAs – Free Trade Agreements),
- dominująca rola międzynarodowych łańcuchów produkcji,
- regionalna współpraca rynków finansowych,
- relatywnie słaby proces instytucjonalizacji.

2. Efekt *spaghetti*

Mając na uwadze powyższe spostrzeżenia, można postawić tezę, iż regionalizm azjatycki utożsamia się wprost z bilateralizmem, czyli powstawaniem szeregu wzajemnych porozumień i zobowiązań dwustronnych. W tabeli 1 zaprezentowano ważniejsze regionalne porozumienia handlowe zawiązane w regionie.

Przywołane porozumienia handlowe angażujące państwa regionu, w szczególności zaś umowy bilateralne, tworzą coraz to gęstsza sieć postanowień, regulacji i kryteriów, określoną przez japońskiego ekonomistę N. Munakatę mianem efektu *spaghetti*¹. Zjawisko to utożsamia się m.in. z:

¹ *Spaghetti bowl effect* (N. Munakata, *Evolution of Japan's policy toward economic integration*, 2001 CNAPS Working Paper, Brookings Institution, December 2001).

- zagęszczeniem sieci regulacji dotyczących pochodzenia towarów, standardów technicznych i innych wymogów dostosowawczych,
- wzrostem kosztów transakcyjnych i administracyjnych,
- przeszkodą na drodze ku konwergencji w regionie².

Tabela 1. Proponowane oraz aktualne regionalne umowy handlowe z udziałem krajów regionu Azji i Pacyfiku

Strony umowy	Typ umowy	Status	Rok
1	2	3	4
Singapur – Australia	strefa wolnego handlu	negocjowana	2000
Singapur – Kanada	strefa wolnego handlu	negocjowana	2000
Singapur – Chile	strefa wolnego handlu	negocjowana	2000
Singapur – Japonia	partnerstwo gospodarcze	podpisana	2002
Singapur – Meksyk	strefa wolnego handlu	negocjowana	1999
Singapur – Nowa Zelandia	blizsze partnerstwo gospodarcze	wdrażana	2001
Singapur – Korea	strefa wolnego handlu	proponowana	
Singapur – Chile	strefa wolnego handlu	negocjowana	2000
Singapur – Tajwan	strefa wolnego handlu	proponowana/analizowana	2002
Singapur – Stany Zjednoczone	strefa wolnego handlu	negocjowana	2000
Korea – Australia	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana	2000
Korea – Chiny	strefa wolnego handlu	proponowana/analizowana	
Korea – Chile	strefa wolnego handlu	negocjowana	1998
Korea – Japonia	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana analizowana	1998
Korea – Meksyk	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana analizowana	2000
Korea – Nowa Zelandia	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana analizowana	2000
Korea – Tajlandia	strefa wolnego handlu	proponowana/analizowana	2001
Korea – Stany Zjednoczone	strefa wolnego handlu	negocjowana	2001
Japonia – Kanada	strefa wolnego handlu	proponowana/analizowana	2002
Japonia – Chile	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana analizowana	2000
Japonia – Meksyk	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana analizowana	1998
Japonia – Tajlandia	blizsze partnerstwo gospodarcze	proponowana/analizowana	2002

² C.S. Yue, *Regional and bilateral FTAs in Southeast Asia*, Singapore Institute of International Affairs www.pecc.org/PECC2003Brunei/papers/trade-workshop/session-2/chia-r.pdf (data dostępu 10.06.2008).

1	2	3	4
Hongkong – Nowa Zelandia	blizsze partnerstwo gospodarcze	oficjalnie dyskutowana	2001
Tajlandia – Chorwacja	strefa wolnego handlu	proponowana	2001
Tajlandia – Czechy	strefa wolnego handlu	proponowana	2001
Stany Zjednoczone – Filipiny	strefa wolnego handlu	proponowana	2002
AFTA	strefa wolnego handlu	wdrażana	1992
AFTA – CER	blizsze partnerstwo gospodarcze	oficjalnie dyskutowana analizowana	1999
ASEAN – Chiny	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana analizowana	2001
ASEAN – Japonia	pełne partnerstwo gospodarcze	oficjalnie dyskutowana	2002
ASEAN – Korea	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana	2002
Singapur – EFTA	strefa wolnego handlu	podpisana, wdrażana	2002
ASEAN – 3	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana analizowana	2000
Japonia – Korea	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana analizowana	2000
Pacyfik 5	strefa wolnego handlu	proponowana	1998

Objaśnienia EFTA: Szwajcaria, Islandia, Liechtenstein, Norwegia; Pacyfik 5: Singapur, Australia, Nowa Zelandia, Stany Zjednoczone, Chile.

Źródło: opracowanie na podstawie: K. Krumm, H. Kharas, *East Asia Integrates: A Trade Policy Agenda for Shared Growth*, World Bank, Washington 2003, s. 83.

Należy zatem zadać pytanie, czy efekt *spaghetti*, w kontekście rosnącej rangi regionalnych porozumień handlowych w relacji region – region, region – kraj, kraj – kraj, pozostaje swego rodzaju nieuniknionym efektem ubocznym, czy też etapem na drodze ku integracji regionu.

Podkreślić należy, iż efekt *spaghetti* nie wpisuje się wyłącznie w specyfikę regionu Azji i Pacyfiku – dekada lat dziewięćdziesiątych przyniosła podobne doświadczenia w obrębie jednoczącego się kontynentu europejskiego³ oraz kontynentu północnoamerykańskiego⁴. Wydaje się, iż efekt *spaghetti* uwidocznił się w regionie Azji i Pacyfiku mniej więcej w okresie 2000-2006, w dużej mierze za sprawą polityki Chin, Stanów Zjednoczonych oraz Unii Europejskiej, poszukujących instrumentów rozwoju dwu- i wielostronnej kooperacji gospodarczej z krajami regionu Azji i Pacyfiku. Z jednej strony zatem wspomniana wcześniej niechęć czy też niemożność przeprowadzenia zaawansowanej instytucjonalizacji kooperacji regionalnej przyczyniła się do rozkwitu kolejnych „nitek” owego *spaghetti*, z drugiej strony zaś ros-

³ Dotyczą one w szczególności następstw upadku ZSRR, pogłębiania unii monetarnej i politycznej w ramach UE.

⁴ W kontekście relacji handlowych na linii USA – Meksyk, kraje NAFTA – MERCOSUR.

nać sieć skutecznie torpeduje próby ścisłej, formalnej integracji na poziomie regionu. O ile jednak Unia Europejska zdołała uzyskać konsens w obszarze unifikacji i koordynacji znacznego zakresu polityk wewnętrznych, w tym polityki handlowej krajów członkowskich, o tyle w przypadku państw regionu Azji i Pacyfiku wydaje się to wysoce problematyczne. Problemem pozostaje nie tylko mnogość zawiązanych porozumień bilateralnych w regionie, czyli „rozmiary” *spaghetti*, ale także ich realna wartość, szereg umów bowiem pozostało deklaracjami na papierze⁵. Nie należy jednak postrzegać owej słabości sieci *spaghetti* w kategoriach szansy na rozwiązanie skomplikowanego, do pewnego stopnia fikcyjnego węzła, gdyż nieefektywna implementacja porozumień handlowych na poziomie bilateralnym każe zadać pytanie o możliwość tworzenia systemu multilateralnego.

Richard E. Baldwin, profesor Instytutu Spraw Międzynarodowych w Genewie, dokonał konstatacji, iż w świecie funkcjonują obecnie trzy „nieprzejrzyste i nieszczelne” bloki handlowe, tworzone odpowiednio przez Europę, Amerykę Północną oraz Azję Wschodnią. O ile jednak dwa pierwsze bloki zawiązały stosowne porozumienia wzajemne, o tyle w przypadku regionu azjatyckiego mamy do czynienia z nagromadzeniem *de facto* fikcyjnych porozumień, wyłączając umowy japońsko-malezyjskie oraz te zawierane i negocjowane na szczeblu ASEAN⁶.

Należy pamiętać, iż mnogość regionalnych umów bilateralnych to nie tylko wypadkowa intraregionalnych uwarunkowań politycznych, gospodarczych, kulturowych i społecznych, ale także swoista kontreakcja na gwałtowny przyrost tego typu porozumień promujących subregionalizm w innych częściach świata oraz znikome postępy liberalizacji handlu na poziomie multilateralnym pod auspicjami WTO⁷. Warto w tym miejscu dokonać zestawienia zasadniczych zalet oraz mankamentów postępującego rozrostu *spaghetti*. Z tabeli 2 wynika wprost, iż nie można w sposób jednoznaczny ocenić następstw zaistnienia i pogłębiania się efektu *spaghetti* w regionie.

Z jednej strony mamy do czynienia z niezwykle istotnym, szkodliwym oddziaływaniem na sektor przedsiębiorstw działających w skali regionalnej, zmuszonych do operowania w obrębie kilku, czasem kilkunastu porozumień bilateralnych różniących warunki handlu w zależności m.in. od kraju pochodzenia towaru. Rozwiązaniem przytaczanym często przez przedstawicieli Azjatyckiego Banku Rozwoju (Asian Development Bank) wydaje się być strefa wolnego handlu obejmująca terytorium wschodnioazjatyckie, trudno jednak uznać taką koncepcję za realistyczną. Idąc dalej, wyjściem z zaistniałej sytuacji mógłby być pakt handlowy pomiędzy dwoma liderami regionu – Japonią i Chinami, jednakże perspektywa porozumienia tak dalece uprzedzonych do siebie środowisk politycznych i zrzeszenie wokół tej

⁵ Odniesić to należy w szczególności do porozumień państw Azji Południowej.

⁶ R.E. Baldwin, *The path to global free trade: Spaghetti bowls as building blocs*, World Economy Annual Lecture, Nottingham, 22.06.2006.

⁷ Brak efektywnego nadzoru nad przestrzeganiem reguł wolnego, uczciwego handlu, brak konkretnych efektów Rundy Urugwajskiej, niepewność względem Rundy Doha.

Tabela 2. Zalety i wady wzrostu liczby regionalnych umów handlowych

Zalety	Wady
– sprzyjanie procesom liberalizacji handlu w regionie	– utrudnianie procesów liberalizacji handlu w regionie
– wzrost efektywności działań na szczeblu APEC	– przeplatanie się rozmaitych porozumień, norm, regulacji, umów dwu- i wielostronnych
– sprzyjanie multilateralnej polityce wolnego handlu APEC	– deformacja efektów i działań wynikających z realizacji strategii APEC
– promocja reform w obrębie gospodarek krajów członkowskich APEC	– wzrost podziałów w obrębie APEC

Źródło: K.T. Lee, *Regional integration in East Asia and the Pacific. Is FTAAP a catalyst for success?*, Korea Institute for International Economic Policy, 27.02.2007, s. 4-5.

idei krajów regionu pozostaje utopią⁸. Dzisiaj właśnie w rosnącej potęgze Państwa Środka, obok niepowodzeń WTO i azjatyckiego kryzysu finansowego z dekady lat dziewięćdziesiątych, upatruje się przyczyn wzrostu liczby bilateralnych porozumień w regionie, generujących efekt *spaghetti*⁹.

Z drugiej strony trudno podważyć fakt, iż zawieranie kolejnych porozumień bilateralnych może sprzyjać kooperacji, gwarantować względnie szybkie efekty i elastyczność rozwiązań, poprawiać dostępność, przejrzystość i atrakcyjność inwestycyjną rynków regionalnych, produktywność i konkurencyjność gospodarek, determinować działania proreformatorskie, zacieśniać relacje geopolityczne, sprzyjając powstawaniu aliansów strategicznych.

Wydaje się zatem, iż dla osiągnięcia korzyści z zaistniałego efektu *spaghetti* w regionie Azji i Pacyfiku należałoby dołożyć wszelkich starań, by wypracowane porozumienia implementować w praktyce i na tej drodze udoskonalać, by na dalszym etapie, jak stwierdził przywoływany już wyżej R.E. Baldwin, „pokonać krótki dystans od układanki bilateralnych umów pseudowolnohandlowych do w pełni wolnego handlu, dokonać multilateralizacji porozumień handlowych”¹⁰. Trudno bowiem zaprzeczyć, iż region dokonał ogromnej pracy w zakresie liberalizacji wymiany handlowej, efekt *spaghetti* zaś zafunkcjonował na określonym etapie rozwoju wzajemnych stosunków gospodarczych.

Mając na uwadze wskazane wyżej szanse oraz zagrożenia generowane przez efekt *spaghetti*, warto odpowiedzieć sobie na pytanie, do jakiego stopnia funkcjonujące w regionie bilateralne porozumienia handlowe pogłębiają bądź niwelują ów efekt. W tabeli 3 poddano ocenie dziewięć regionalnych bilateralnych porozumień handlowych pod kątem dziewięciu kryteriów – w efekcie każda z umów zakwalifikowana została do jednej z pięciu kategorii:

⁸ *Asia risks spaghetti bowl trade deal mess: ADB*, „Business Times”, Malaysia, 9. 02. 2006.

⁹ H. Lim, *Creating a seamless market in East Asia*, Singapore Institute of International Affairs, www.pecc.org/PECC2003Brunei/papers/trade-workshop/session-2/s2-1p.pdf.

¹⁰ R.E. Baldwin, wyd. cyt.

- A – umowa promuje wysokie standardy, zgodna z wytycznymi WTO,
- B – umowa realizuje dobre praktyki, pozostaje pole do udoskonaleń,
- C – umowa posiada szereg luk i mankamentów, może generować problemy,
- D – umowa wymyka się normom i regułom zewnętrznym, może oddziaływać destrukcyjnie na handel międzynarodowy,
- I – dany obszar nie był objęty umową.

Przytoczone badania Azjatyckiego Banku Rozwoju pozwalają dokonać konkluzji, iż bilateralne porozumienia handlowe sprzyjają nie tylko rozwojowi handlu intraregionalnego, ale także liberalizacji globalnego systemu handlu. Zatem jako takie mogą być postrzegane jako pożądane i pożyteczne z perspektywy tak regionalnej, jak i globalnej.

Azjatycki Bank Rozwoju wyciągnął następujące wnioski z analizy efektywności regionalnych umów handlowych:

- większość zawieranych umów sprzyja rozwojowi wolnego handlu w regionie,
- szereg porozumień ma charakter nowoczesnych, bliskich standardom zachodniego świata form kooperacji, obejmujących szeroki zakres działalności, sektorów, mechanizmów integracyjnych oraz polityk ponadnarodowych,
- porozumienia, w szczególności te zawierane pomiędzy Singapurem a krajami rozwiniętymi regionu (Japonią, USA), są liberalne, z wyjątkiem regulacji dotyczących reguł pochodzenia; ten problematyczny obszar stanowi jedno z niewielu uchybień umów regionalnych względem standardów WTO,
- doskonałe wyniki gospodarcze osiągane przez regionalnych sygnatariuszy porozumień handlowych dają szansę na stopniową minimalizację kosztów związanych z występowaniem efektu *spaghetti*¹¹.

Wydaje się, iż rozpatrywanie efektu *spaghetti* w kategoriach oddziaływania na sektor przedsiębiorstw wymaga precyzyjnego empirycznego modelowania struktury kosztów generowanych przez poszczególne komponenty umów handlowych, tj. przez reguły pochodzenia¹². Krytycy regionalizmu, podobnie jak subregionalizmu przejawiającego się w tworzeniu w regionie tzw. trójkątów wzrostu (*growth triangles*), nie są w stanie wyrazić w wartościach absolutnych kosztów efektu *spaghetti*.

Słuszna wydaje się konstatacja, iż dalsze udoskonalanie regionalnych porozumień handlowych, m.in. poprzez implementację tzw. najlepszych praktyk WTO, sprzyjać będzie w dłuższej perspektywie ograniczeniu liczby umów dwustronnych, specyficznych postanowień i reguł na rzecz tworzenia bazy standardów ograniczają-

¹¹ M.G. Plummer, *Toward win – win regionalism in Asia: Issues and challenges in forming efficient trade agreements*, ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration no. 5, October 2006, s. 51.

¹² Dotyczy to w szczególności szeregu „politycznie wrażliwych” sektorów gospodarek krajów Azji Wschodniej, tj. indonezyjskiego przemysłu tekstylnego, malezyjskiego przemysłu motoryzacyjnego czy filipińskiego przemysłu cementowego (S. Young, *Strategy for coping with a proliferation of RTAs and encouraging convergence toward regional and global liberalization and integration objectives: an East Asian perspective*, PECC Trade Forum Seminar, Washington, 22.04.2003).

Tabela 3. Ocena wybranych bilateralnych umów handlowych w regionie Azji i Pacyfiku

Wyszczególnienie	Obrót towarami	Obrót usługami	Reguły pochodzenia	Zakupy rządowe	Konkurencja	Inwestycje	Ochrona praw własności intelektualnej	Monitorowanie, rozstrzyganie sporów	Techniczne bariery handlu
Singapur – Nowa Zelandia	A	B	A-	B+	A	A	A	A	A
Japonia – Singapur	A	A	C	A	B	A	A	A	B
USA – Singapur	A	A	C	A	A	A	A	A	A
Australia – Singapur	A	A	C	A	A	A	A	A	A
Korea Płd. – Chile	B	B	C	A	A	A	A	A	A
Japonia – Meksyk	A	B	C	A	A	A	A	A	A
Tajlandia – Australia	A	B	C	B-	A	A	A	A	A
Indie – Singapur	B	B	C	C	C	B+	C	A	A
Korea Płd. – Singapur	B	B+	C	A	A	A	A	A	A

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M.G. Plummer, *Toward win – win regionalism in Asia: Issues and challenges in forming efficient trade agreements*, ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration no. 5, October 2006, s. 45-46.

cych specyficzny chaos informacyjny, jakim jest efekt *spaghetti*. Prawdziwie głęboka i zaawansowana liberalizacja handlu w regionie wymaga zatem działań endogenicznych, odśrodkowych – konieczny jest konsens i wysiłek partnerów regionalnych, przewyciężenie rozbieżności i wyswobodzenie gospodarki regionu z gęstej sieci przepisów i regulacji¹³.

3. FTAAP

Skala wyzwania, jaką jest liberalizacja handlu w regionie, związana m.in. z koniecznością redukcji do minimum efektu *spaghetti*, skłoniła kraje regionu do podjęcia starań na rzecz utworzenia Strefy Wolnego Handlu Azji i Pacyfiku (FTAAP – Free Trade Area of Asia – Pacific). Za punkt wyjścia uznano:

- implementację postanowień kolejnej rundy WTO, celów z Bogor,
- rosnący w siłę regionalizm azjatycki,
- spotkanie liderów gospodarczych państw członkowskich APEC¹⁴.

FTAAP uznano za „długofalowy projekt stanowiący element polityki promocji regionalnej integracji gospodarczej”¹⁵. Jako forma instytucjonalizacji kooperacji gospodarczej FTAAP miałby powstać w oparciu o platformę Wschodnioazjatyckiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EAFTA – East Asia Free Trade Agreement), jeśli osiągnie ono sukces. Zważywszy na wieloletnie doświadczenia regionu w obszarze instytucjonalizacji międzynarodowych stosunków gospodarczych, wydaje się, iż osiągnięcie stadium FTAAP i otwarcie się na globalny system handlowy wymagać będzie niezwykle silnej determinacji i dobrej woli politycznej, kompatybilności wypracowywanych rozwiązań w stosunku do dorobku APEC, wreszcie – zmian instytucjonalnych w obrębie samego APEC¹⁶.

4. Podsumowanie

Reasumując, należy uznać, iż efekt *spaghetti* nie stanowi ewenementu w skali globalnej gospodarki, toteż instrumenty jego niwelowania będą zapewne determinowane uwarunkowaniami regionalnymi, w tym poziomem zaawansowania procesów instytucjonalizacji relacji między państwami obszaru Azji i Pacyfiku. Trudno dopuścić ewentualność implementacji rozwiązań i praktyk UE, której efekt *spaghetti* także nie jest obcy. Można natomiast przyjąć, iż utrzymująca się koniunktura i błyskotliwy awans rozwijających się państw regionu do światowej czołówki powinny

¹³ T. Terada, *The making of Asia's first bilateral FTA: Origins and regional implications of the Japan – Singapore Economic Partnership Agreement*, Pacific Economic Papers no. 354, 2006, s. 3.

¹⁴ K.T. Lee, *Regional integration in East Asia and the Pacific. Is FTAAP a catalyst for success?*, Korea Institute for International Economic Policy, 27.02.2007, s. 8.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ K.T. Lee, wyd. cyt.

sprzyjać pogłębianiu kooperacji i koordynacji z systemem globalnym. W tych okolicznościach można przyjąć, iż efekt *spaghetti* stanowi swego rodzaju efekt uboczny długofalowego procesu integracji regionu Azji i Pacyfiku.

Literatura

- Age of the FTA*, „China Daily” 18.12.2006.
- Asia risks spaghetti bowl trade deal mess: ADB*, „Business Times”, Malaysia, 9.02.2006.
- Baldwin R.E., *The path to global free trade: Spaghetti bowls as building blocks*, World Economy Annual Lecture, Nottingham, 22.06.2006.
- Krumm K., Kharas H., *East Asia Integrates: A Trade Policy Agenda for Shared Growth*, World Bank, Washington 2003.
- Lee K.T., *Regional integration in East Asia and the Pacific. Is FTAAP a catalyst for success?*, Korea Institute for International Economic Policy, 27.02.2007.
- Lim H., *Creating a seamless market in East Asia*, Singapore Institute of International Affairs, www.pecc.org/PECC2003Brunei/papers/trade-workshop/session-2/s2-1p.pdf (data dostępu 18.06.2008).
- Munakata N., *Evolution of Japan's policy toward economic integration*, 2001 CNAPS Working Paper, Brookings Institution, December 2001.
- Plummer M.G., *Toward win – win regionalism in Asia: Issues and challenges in forming efficient trade agreements*, ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration no. 5, October 2006.
- Terada T., *The making of Asia's first bilateral FTA: Origins and regional implications of the Japan – Singapore Economic Partnership Agreement*, Pacific Economic Papers no. 354, 2006.
- Young S., *Strategy for coping with a proliferation of RTAs and encouraging convergence toward regional and global liberalization and integration objectives: an East Asian perspective*, PECC Trade Forum Seminar, Washington, 22.04.2003.
- Yue C. S., *Regional and bilateral FTAs in Southeast Asia*, Singapore Institute of International Affairs: www.pecc.org/PECC2003Brunei/papers/trade-workshop/session-2/chia-r.pdf (12.06.2008).

SPAGHETTI BOWL EFFECT – INDICATION OR THREAT TO INTEGRATION PROCESSES IN THE ASIA-PACIFIC REGION?

Summary

Proliferation of bilateral and regional FTAs generate the so-called *spaghetti bowl effect*. Each FTA partnership may have distinctive content, varying in rules and obligations, and a tangle of rules of origin may divert and distort trade. Project of Free Trade Area of Asia-Pacific (FTAAP) could be an useful tool of promotion of regional economic integration and trade liberalization under three conditions: strong political will and membership, compatibility with APEC's existing agenda and principles, finally – some institutional changes in APEC. Many negative experiences with institutionalization should be forgotten and the negotiation between main regional players are expected to begin.